

Мар'ян ТРІПАК

Заслужений працівник освіти України,
кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри інклюзивної економіки, кібернетики та комп'ютерних наук,
в. о. ректора,
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут», Україна

Ярослава ТОПОРІВСЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ІНКЛЮЗИВНИХ ОСВІТНІХ ІНСТИТУЦІЙ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ТА ОЗДОРОВЧОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Проблема інклюзивної освіти в сучасному українському освітньому просторі набуває особливої ваги з огляду на те, що інтегрування осіб з особливими потребами у соціокультурне й соціально-економічне середовище соціалізації є сьогодні надзвичайно актуальним.

Мета. Мета освітньої інклюзії полягає в проведенні відповідних заходів щодо пошуку соціально-економічних та фінансово-психологічних механізмів соціалізації інклюзивних вузів загальнодержавного значення.

Результати. У статті проведено комплексний системний моніторинг соціально-економічної та фінансово-психологічної інклюзивної соціалізації. Визначено пріоритетність інклюзивної соціалізації суб'єкта соціуму з обмеженими фізичними можливостями в економічній системі. Репрезентована економічна модель соціалізації інклюзивних вузів загальнодержавного значення.

Ключові слова: інклюзивна освіта; вища освіта; соціалізація; економічна соціалізація; соціалізації інклюзивних вузів.

Вступ

Адаптація осіб з інвалідністю у суспільство в сучасних умовах економіки шляхом їх навчання для подальшого працевлаштування є проблемою будь-якої держави. Сьогодні державними органами влади прийнято ряд правових актів, розроблено спеціальні програми для розвитку інклюзивної освіти щодо забезпечення доступу до навчальних закладів, проте в Україні гостро відчувається проблема надання освітніх послуг недостатньо мобільним особам, тобто людям, не здатним пересуватися без додаткових засобів. Підставою для цього є неспроможність перебудови навчальних приміщень відповідно до встановлених державними органами влади

норм та стандартів, через відсутність фінансування з боку держави. Саме це вимагає внесення змін у законодавство, яке регулює перерозподіл бюджетних коштів, за допомогою яких можна вирішити проблему інклюзивного навчання в Україні.

Фінансування освітньої сфери та науки, і зокрема інклюзивної освіти досліджували українські економісти: В. Андрущенко, Т. Боголіб, Є. Бойко, О. Васирик, Т. Гребнева, В. Дем'янин, В. Журавський, А. Крисоватий, О. Кириленко, П. Коваль, Т. Лев, Ю. Лисенко, О. Навроцький, В. Новіков, К. Павлюк, В. Федосов, А. Шевцов, В. Шпотенко, О. Шашкевич, А. Чернобай, С. Юрій, М. Яструбський та ін. Наукові здобутки згаданих учених є значним внеском у теорію,

© Мар'ян Тріпак, Ярослава Топорівська, 2022

Отримано: 30.04.2022 р.

Рекомендовано до друку: 11.05.2022 р.

Опубліковано: 19.05.2022 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Тріпак М., Топорівська Я. Оптимізація фінансування державних інклюзивних освітніх інституцій в умовах соціально-культурної та оздоровчої реабілітації. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 2. С. 183-193. DOI: 10.35774/econa2022.02.183

методологію й організацію фінансування та функціонування вищої освіти.

Однак питання комплексного системного управління фінансовими ресурсами інклюзивних вищих навчальних закладів, що передбачає формування обґрунтованої концепції реформування економічного механізму їхнього функціонування, розроблені ще недостатньо.

Разом із тим, незважаючи на важливість і актуальність інклюзивної освіти, науковці констатують серйозні проблеми в її науковій розробці та практичній реалізації.

Дані обставини визначили актуальність теми дослідження та необхідність пошуку економіко-організаційних важелів та моделі впливу на активізацію розвитку інклюзивної освіти в Україні через оптимізацію державного фінансування. У зв'язку з цим, метою даної праці і є оптимізація та модернізація «ланцюжкового» перерозподілу видатків кошторису загального фонду закладу вищої освіти в умовах соціально-культурної та оздоровчої реабілітації студента.

Незважаючи на важливість і актуальність інклюзивної освіти, науковці констатують серйозні проблеми в її науковій розробці та практичній реалізації. Дані обставини визначили актуальність теми дослідження та необхідність пошуку економіко-організаційних важелів впливу на активізацію розвитку інклюзивної освіти в Україні через механізм системної соціально-економічної та фінансово-психологічної інклюзивної соціалізації спеціальних вищих навчальних закладів. У зв'язку з цим, метою даної статті є визначення пріоритетності інклюзивної соціалізації спеціалізованих навчально-реабілітаційних вищих навчальних закладів в Україні.

Виклад основного матеріалу

На сьогоднішній день в Україні пріоритетним джерелом фінансування освіти залишається бюджетне фінансування, що здійснюється на основі єдиного кошторису доходів та видатків. Джерелами формування кошторису є як бюджетні кошти, так і кошти, отримані з інших джерел. При цьому співвідношення між бюджетними та позабюджетними фінансовими ресурсами змінюється залежно від наявності бюджетних ресурсів та адекватної державної політики у

сфері освіти, темпів економічного розвитку, форми власності навчального закладу, співвідношення між державним та недержавним секторами економіки та ін.

Створення та утримання державою інклюзивного освітнього середовища в системі освіти, зокрема в системі вищої освіти України, є ключовим чинником, що впливає на інтенсивне реформування традиційної вищої школи, уможливаючи доступ до якісної освіти особам з особливими освітніми потребами. Збільшення фактичної чисельності дітей, у яких констатовано інвалідність, та інтенсивність інтеграції таких дітей в загальноосвітній простір вимагають ефективного фінансування інклюзивного освітнього середовища. Це дасть змогу забезпечити неперервність навчання, створити можливості для самореалізації дітей та молоді з особливими освітніми потребами. Сьогодні саме якісна освіта виступає передумовою успішної самореалізації людини в суспільстві. Численні дослідження свідчать про те, що вища освіта входить у десятку цінностей, найбільш важливих для молоді.

Освіта для людини з інвалідністю – це шлях до інтеграції, до здобуття економічної незалежності. Прикладом інклюзивного вузу в Україні є Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут» (Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж до кінця 2021 року), де елементи інклюзивної освіти впроваджуються послідовно і цілеспрямовано з початку його заснування у 1971 р. За роки діяльності заклад освіти пройшов ще такий невеликий, але славний шлях становлення та розвитку від Кам'янець-Подільського планово-економічного технікуму-інтернату до Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу, впродовж 50 років активно вдосконалювався попри всі негаразди. Довгі роки розвитку міжнародних відносин, налагодження партнерських зв'язків, впровадження кращих світових практик, реалізації наукових проектів – ось лише декілька векторів діяльності професійної і дружньої команди.

В історії закладу освіти для осіб з особливими освітніми потребами починається

новий виток – під час засідання Кабінету міністрів України 12 травня 2021 року відбулася надзвичайно важлива подія не тільки для Поділля, а для України загалом – створення Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільського державного інституту». За цим державним визнанням – натхненна праця науково-педагогічних працівників, високі досягнення студентів та зростаючий авторитет випускників.

Створений інститут віднесли до сфери управління Міністерства освіти і науки. Крім того, урядом було проголосовано за реорганізацію Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу та приєднання його до створеного інклюзивного інституту. Вагомий науковий потенціал, інноваційні технології, новаторські проекти, реалізування яких буде продовжувати інститут, збереження та примноження багаторічних традицій, зміцнення матеріально-технічної бази, висококваліфікований кадровий потенціал – усе це вигартовувало і зміцнило справді заслужений авторитет і загальне визнання, дало змогу крокувати в ногу з часом і утримувати лідерські позиції серед закладів вищої освіти України. Ця подія є знаменною не лише всіх поколінь працівників закладу освіти, а й у житті вітчизняної науки та освіти, адже поєднання навчання з фізичної реабілітацією, соціальною адаптацією, створення усіх необхідних для навчання здобувачів з особливими освітніми потребами умов, які реалізовані у нашому закладі освіти, наочно демонструють кроки щодо вирішення важливого соціального завдання – розвитку соціальної інклюзії.

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж був вкрай необхідний для навчання молодих людей з інвалідністю. Даний коледж був інклюзивним центром надання освітніх послуг вищої освіти для всієї України. Підтвердженням цього є той факт, що у коледжі навчались студенти з різних куточків України, а саме: Хмельницька, Вінницька, Чернівецька, Закарпатська, Одеська, Івано-

Франківська, Тернопільська, Житомирська, Київська, Волинська, Луганська, Рівненська, Миколаївська, Запорізька, Кіровоградська, Львівська області. Якісна освіта для осіб з інвалідністю – це синтетичний феномен, який складається з двох компонентів: з одного боку, якості освіти, що є результатом діяльності вишу; з іншого – особистісної діяльності самої людини з обмеженими можливостями.

50-річна освітня діяльність Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу підтверджує переваги інклюзивної освіти, а саме: активна взаємодія дітей з особливими освітніми потребами з іншими дітьми, налагодження між ними дружніх стосунків; демонстрація здоровими дітьми відповідної моделі поведінки дітям з особливими освітніми потребами, а в результаті взаємодії мотивація їх до розвитку; підвищення самооцінки дітей з особливими освітніми потребами.

Як свідчать соціологічні дослідження (проведено анкетування випускників коледжу, на сьогодні здобувачів вищої освіти університетів), у своїй переваженій більшості інститути, університети зреалізували вимоги інклюзивної освіти, однак, потреба в спеціальних закладах вищої освіти на сьогодні досить висока. Це дає підстави стверджувати про потребу та доцільність функціонування на сучасному етапі в Україні спеціальних навчально-реабілітаційних закладів вищої освіти. В даний час заклад вищої освіти проводить прикладні наукові дослідження та має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення для створення належних умов навчання, соціальної, фізичної та медичної реабілітації студентів з інвалідністю. Фінансування коледжу здійснювалось за рахунок коштів Державного бюджету України.

Проведемо аналіз виконання плану надходжень загального фонду кошторису коледжу шляхом співставлення планових кошторисних показників з фактичними надходженнями коштів Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу (див. табл. 1).

Таблиця 1. Доходи і видатки загального і спеціального фондів кошторису інклюзивного ЗВО, грн.

Показники	Роки				Відношення 2020 р. до 2019 р., %	Відношення 2020 р. до 2017 р., %
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.		
Отримані доходи за загальним фондом	6213106	7464707	8924203	11411743	143,6	183,6
Отримані доходи за спеціальним фондом	112350	146112	247968	625934	в 2,2 р.	в 5,5 р.
Видатки за загальним фондом	6213106	7464707	8924203	11411743	144,0	183,6
Видатки за спеціальним фондом	160327	159026	234806	526239	146,5	в 3,3 р.

Як видно з даних таблиці, обсяг фінансування і власні доходи коледжу протягом чотирьох останніх років зростають.

Результати фінансової діяльності Коледжу з кожним роком покращуються.

Таблиця 2. Рух матеріалів і продуктів харчування інклюзивного ЗВО, грн.

Показники	Роки				+/-
	2017	2018	2019	2020	
Матеріалів і продуктів харчування на поч. звітнього року, всього	247611,78	335525,29	326426,8	459223,3	+211611,52
Надходження за звітний період, всього	1047847,2	1210458,1	1812217,1	1660306	+612458,8
Витрачено на потреби установи за звітний період, всього, в т. ч.:	959933,69	1219556,6	1679420,6	1679538	+719604,31
– продукти харчування	887216,79	1108979,8	1514610,4	1445882	+558665,21
– медикаменти і перев'язувальні засоби	30234,44	43420,15	48644,36	49577	+19342,56
– господарські матеріали і канцелярське приладдя	28837,14	54551,23	75256,05	159716	+130878,86
– паливо, горючі і мастильні матеріали	9722,32	12113,33	38013,83	8344	-1378
– тара	–	100	–	24	+24
– запасні частини до транспортних засобів, машин і обладнання	53,0	392	2896	12445	+12392
– інші матеріали	3870	–	–	3550	-320
Матеріалів і продуктів харчування на кінець звітнього періоду, всього	335525,29	326426,8	459223,3	439991,3	+104466,01

Отже, спостерігається щорічний ріст обсягу фінансування в порівнянні з кожним попереднім роком. Збільшення обсягів фінансування оцінюється позитивно оскільки, перш за все, свідчить про збільшення обсягів діяльності Коледжу та зростання його значення в загальній сукупності навчальних закладів по Україні.

Реалізуючи вищевказані види видатків по відповідних групах, на основі принципу субсидіарності з урахуванням критеріїв повноти надання гарантованих послуг та наближення їх до безпосереднього споживача, щодо необхідності першочерговості формування та фінансування кошторису вузу

пропонується оптимізувати видатки в умовах обмеженості бюджетних ресурсів.

Запропоновано логічні ланцюжки структури ефективного планування та фінансування видатків кошторису, які повинні позитивно впливати на стан розвитку вузу. Отож, видатки загального фонду кошторису Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу були

заплановані і традиційно спрямовувались – на оплату праці і нарахування на зарплату; видатки на державне управління; видатки на охорону здоров'я та реабілітацію; оплату комунальних послуг та енергоносіїв; на соціальний захист, харчування та соціальне забезпечення студентів; на виховну, гурткову роботу та фізкультурну реабілітацію (див. табл. 2).

Таблиця 2. Планові видатки загального фонду кошторису інклюзивного ЗВО на плановий рік, грн.

Показники	план	%
Оплата праці і нарахування на зарплату працівникам що надають освітні та інші послуги в коледжі	7576580	47,5
Видатки на державне управління	1472420	9,2
Видатки на охорону здоров'я та реабілітацію	560000	3,5
в тому числі на медикаменти та перев'язувальні матеріали	80 000	
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	1210800	7,6
Теплопостачання	974 200	
Водопостачання та водовідведення	56 600	
Електроенергія	180 000	
Соціальний захист, харчування та соціальне забезпечення студентів	5061000	31,7
Продукти харчування	2 484 600	
Стипендія	2 447 256	
Виплати студентам-сиротам	129 144	
Виховна та гурткова робота	41000	0,3
Фізкультурна реабілітація	20000	0,2
Усього	15941800	100

Отже, проаналізуємо взаємовплив названих видатків кошторису у контексті вибору альтернативних програм оптимізації їх планування та фінансування.

До однієї з найвизначальніших видів видатків кошторису можна віднести фінансування «виховної та гурткової роботи», яка здатна формувати й переформовувати світогляд студентів вищого навчального закладу. Світогляд має фундаментальне значення, оскільки від нього залежить самооцінка соціальними суб'єктами свого стану, їх бажання до розвитку або до пасивності, яка призводить в решті решт до деградації. Без бажання до саморозвитку ніяка фінансова підтримка соціальних програм не буде використана ефективно. У плані формування активного й соціально прийняттого світогляду величезне значення має духовність, якщо вона набуває соціально прийнятних форм.

Тому розвиток виховної та гурткової роботи у вузі можна започаткувати з фінансування альтернативної програми духовно-оздоровчого розвитку студентів, яка має бути спрямована на закріплення соціально-прийнятних норм поведінки в практичній діяльності аналізованого вузу.

Так, як слушно зазначають, що через недостатню виховну роботу, особливо з молоддю в ідеологічному напрямку, відповідний вакуум, який утворився, був заповнений ідеологією верховенства товарів, моралі, стилю життя інших народів ми практично не помічаємо, яких втрат зазнають місцевий бюджет, державний бюджет, а заодно і зведений бюджет, від засилля товарів електронного, матеріального чи фінансового змісту.

Розвиток і стимулювання окремих програм в галузі формування видатків бюджету на підготовку студентів, виховну та гурткову

роботу у вузі взаємопов'язаний з видатками кошторису на фізкультурну реабілітацію, оскільки позитивні емоції, отримані особистістю в її культурному розвитку, сприятимуть зміцненню фізичного здоров'я і скріплюватимуть позитивну соціальну орієнтацію, яка закладається духовною спрямованістю.

Така позитивно соціально-зорієнтована особистість студента є конкурентоспроможною на ринку праці, а також може сама брати активну участь у створенні робочих місць. Програми такого соціального розвитку забезпечать позитивну соціальну орієнтацію студентів-випускників, що повинно привести до зменшення кількості злочинів, а значить і до зменшення навантаження на видатки бюджету на громадський порядок (муніципальну міліцію), безпеку та судову владу. Позитивна орієнтація буде підсилюватися програмами культурно-виховного розвитку територіальної громади.

Важливим позитивним результатом такої діяльності є і те, що фізична реабілітація студентів та профілактична робота зменшать фінансування кошторису на охорону здоров'я. Тому збільшення видатків кошторису загального фонду коледжу є визначальним при оптимізації фінансування видатків на охорону здоров'я та реабілітацію.

В умовах реформування охорони здоров'я в країні, яка на основі використання програмно-цільового методу забезпечить комплексний підхід до збереження та зміцнення здоров'я людей Кабінет Міністрів України затвердив план реалізації заходів Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація". Рішення прийнято з метою створення в суспільстві умов для оздоровчої рухової активності та здорового способу життя заради формування здоров'я громадян як найвищої соціальної цінності в державі. Прийняття зазначеного акта дозволить виконати завдання, визначені Національною стратегією. Зокрема, забезпечити скоординовану діяльність суб'єктів різних секторів соціально-економічної сфери державної політики для заохочення зміни поведінки співгромадян на користь оздоровчої рухової активності та ведення здорового способу життя.

Тому перед тим, як запропонувати оптимальні напрямки перерозподілу фінансових ресурсів ЗВО, вважаємо за доцільне визначити підсумкові показники видів видатків кошторису, з врахуванням впливу всіх чинників, які визначають їх стан. Так зокрема, для оптимізації фінансування видатків на охорону здоров'я та реабілітацію коледжу можна запропонувати – частоту захворюваності студента у інклюзивному вузі. Тоді як, структура видатків кошторису загального фонду коледжу у процесі підготовки та навчання студента становить у відсотках: оплата праці і нарахування на зарплату – 47,5%; видатки на державне управління – 9,2%; видатки на охорону здоров'я та реабілітацію – 3,5%; оплата комунальних послуг та енергоносіїв – 7,6%; соціальний захист, харчування та соціальне забезпечення студентів – 31,7%; а також на виховну, гурткову роботу та фізкультурну реабілітацію – 0,5%.

Отже, для ефективного перерозподілу коштів кошторису загального фонду коледжу використовуємо математичну модель, яка визначає основні фактори діяльності ЗВО в умовах соціально-культурної та оздоровчої реабілітації. Як підсумкові показники пропонуються частоти «бажаних та небажаних» чинників, що характеризують стан функціональної класифікації видатків кошторису, а також їх співвідношення до кількості задіяних видатків кошторису, тобто показники інтенсивності.

Зокрема, частота H прояву результуючих чинників видів видатків кошторису коледжу може бути оцінена таким чином:

$$H_{ij} = \frac{Kf_{ij}}{Gsk}, \quad (1)$$

де i – код виду видатків кошторису;
 j – номер підсумкового показника виду видатків кошторису;

Kf – кількість проявів фактора;

Gsk – контингент студентів у коледжі.

Показник інтенсивності In інклюзивного навантаження за цим чинником можна визначити так:

$$In_{ij} = \frac{H_{ij}}{V_i}, \quad (2)$$

де V_i – чисельність студентів з фізичними обмеженими можливостями i .

Високі частотні показники при таких же показниках їх інтенсивності інклюзивного навантаження – свідчення ефективної організації праці у структурі видатків кошторису, вони становлять предмет спеціального вивчення фактичного стану справ, аналізу причин високої ефективності й узагальнення позитивних новацій та розповсюдження їх в інклюзивній освітній діяльності України. Високі частотні показники при низькій інтенсивності дають можливість зробити можливі висновки, щодо підвищення інтенсивності без шкоди для результируючих показників, так і стосовно збереження цієї інтенсивності, як бажаної для конкретного виду видатків кошторису. Низькі відносні показники – свідчення неефективної організації праці та необхідності впровадження передового світового досвіду.

При цьому доцільно зазначити, що в умовах обмеженості державних фінансових ресурсів необхідно обережно ставитися до кадрових питань і зберігати кваліфіковані кадри, можливо збільшивши ефективність їх праці та вкладу в покращення результируючих показників оптимізації структури видатків кошторису коледжу. На основі запропонованих формул розглянемо показники діяльності виду видатків кошторису на охорону здоров'я та реабілітацію інклюзивного вузу. Таким чином, визначаються логічні ланцюжки структури загального фонду кошторису, які мають позитивно впливати на стан соціального розвитку інклюзивного вузу. Це ніяк не

применшує ролі традиційних програм бюджетування охорони здоров'я, освіти, державного управління, культури та мистецтва, фізичної культури і спорту, інших напрямів. Вони закладають основу соціального саморозвитку громад та попереджають прояви й наслідки негативних явищ у їхньому житті, не маючи можливості безпосередньо впливати на їх причини. Тому формування оптимальної моделі кошторисного фінансування інклюзивного ЗВО, щодо запобігання соціально небажаних явищ у коледжі, пропонуємо здійснювати шляхом оптимізації структури видатків загального фонду кошторису коледжу. Надзвичайно важливо стимулювати діяльність адміністрації коледжу (відповідних структурних управлінь вузу) з позитивною соціальною програмою індивідуального розвитку особистості (студента, працівника коледжу).

У спеціальному навчально-реабілітаційному закладі вищої освіти створене «оздоровчо-реабілітаційного управління», де працюють медичні працівники (лікарі різних кваліфікаційних категорій, медсестри), які здійснюють цілодобове медичне обслуговування; працівники харчоблоку (шеф-кухар, дієтсестра) для організації збалансованого дієтичного харчування; фахівці-реабілітологи, викладачі лікувальної фізичної культури з кваліфікацією реабілітолога. Основні показники «оздоровчо-реабілітаційного управління» коледжу показано в таблиці 3.

Таблиця 3. Інтенсивність інклюзивної реабілітації студентів інклюзивного ЗВО

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Контингент студентів у коледжі (чол.)	183	293	453
Кількість звернень до лікаря (медичного працівника)	330	347	395
<i>Частота загальної захворюваності</i>	1,8	1,79	1,5
Чисельність студентів з фізичними обмеженими можливостями (чол.)	148	138	144
<i>Інтенсивність інклюзивного навантаження по захворюваності</i>	0,012	0,013	0,010

Отже, побудуємо оптимізаційну економіко-математичні моделі, які б дали змогу обґрунтувати оптимізацію планування відповідних коштів загального фонду кошторису коледжу на оздоровчо-реабілітаційного управління. З цією метою

оцінимо видатки кошторису для блокування соціально небажаних явищ (наркотична, алкогольна залежність, схильність до правопорушень, висока захворюваність). Введемо в розгляд коефіцієнти ймовірності соціально небажаних явищ snj :

$$snj_i = \frac{KNNJ_i}{Gsk}, \quad (3)$$

де i – вид небажаного явища;

$KNNJ$ – кількість носіїв небажаних явищ у коледжі;

Gsk – контингент студентів у коледжі.

На наступному етапі оцінимо середні витрати кошторису на блокування небажаного явища $svknj$:

$$svknj_i = \frac{SKBNJ_i}{KNNJ_i}, \quad (4)$$

де $SKBNJ$ – стаття кошторису для боротьби з небажаними явищами.

Припустимо, що серед студентів коледжу k коефіцієнти імовірності соціально-небажаних явищ $kisnj_{k,i} \leq ssk_i$ значно нижчі від середньостатистичних коефіцієнтів. В цьому випадку у вузі оптимізовано економія коштів загального фонду кошторису коледжу на суму:

$$Ekzfk_k = \sum_i (kisnj_{k,i} - ssk_i) \cdot svknj_i \quad (5)$$

Отже, як відрізнити значущі відхилення статистичних показників від випадкових коливань.

Для усунення впливу випадковостей доцільно використовувати усереднені дані. Таке усереднення можна здійснювати методом ковзного середнього.

При цьому останні спостереження потрапляють до розряду крайніх точок і їм віддається преференція перед попередніми значеннями за рахунок спеціально підібраних ваг. Для забезпечення чутливості методу до реальних змін доцільно використовувати згладжування невисокого порядку. Для більшого ефекту згладжування можна проводити повторно.

З врахуванням вищесказаного здійснимо згладжування раніше поданих показників:

$$SNJ_i = \frac{1}{W} \sum_{m=1}^1 w_m snj_i, \quad (6)$$

$$KISNJ_{k,i} = \frac{1}{W} \sum_{m=1}^1 w_m kisnj_{k,i}, \quad (7)$$

$$W_i = \sum_{m=1}^1 w_m, \quad (8)$$

де w_r – вагові коефіцієнти трьох-крапкового шаблону методу ковзного середнього.

Модифікуємо попередні розрахункові формули, замінивши поточні значення показників snj_i , $kisnj_i$ їх згладженими значеннями SNJ_i , $KISNJ_i$.

Якщо інклюзивний заклад вищої освіти додатково отримуватиме бюджетні асигнування, або додаткові субвенції з бюджету в сумі

$$ds_k = r \cdot dek_k, \quad (9)$$

то держава стимулюватиме інклюзивну вищу освіту країни, а вуз отримає тенденцію до зменшення негативних соціальних явищ. Тут коефіцієнтом r позначено частку від зекономлених коштів, яку виділяють для стимулювання інклюзивного закладу вищої освіти (коледжу).

Отже, продемонструємо використання запропонованої методики для аналізу особливостей стимулювання інклюзивного ЗВО (коледжу) при умові спостережуваного ефекту їхньої діяльності.

Для проведення такого аналізу використаємо певну статистичну інформацію щодо діяльності «оздоровчо-реабілітаційного управління» Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу, яка наведена в таблиці 4.

На основі показника захворюваності студентів у ЗВО за допомогою методу експертних оцінок згенеровано можливі ряди значень захворюваності в коледжі упродовж трьох періодів спостереження. В результаті порівняння усереднених коефіцієнтів захворюваності студентів в коледжі встановлено суттєве зменшення цієї величини. Помножуючи цю величину на кількість студентів коледжу, вартість одного ліжка-дня та середню кількість ліжок-днів, що припадає на одного хворого, отримуємо орієнтовну величину економії бюджетних видатків.

Таблиця 4. Орієнтовні обсяги економії коштів кошторису при умові ефективної реабілітації та відчутного покращення стану здоров'я студентів ЗВО

Показники	Роки		
	2018	2019	2020
Видатки на охорону здоров'я та реабілітацію, всього (грн.)	370640	412206	476223
Кількість медичних працівників (медсестри), (штатні од.)	5	5	5
Кількість лікарських посад (од.)	2	3	3
Видатки на медикаменти (грн.)	50000	60000	80000
Видатки на харчування (грн.)	1204124	1633727	1666087
Кількість реабілітованих студентів (осіб)	330	347	395
Кількість ліжко-днів (днів)	45700	24700	23300
Вартість витрат на охорону здоров'я та реабілітацію на 1 хворого на 1 ліжко–день	9,20	19,12	23,87
Вартість витрат на харчування на 1 хворого на 1 ліжко–день	26,35	66,14	71,50
Коефіцієнт умовно–середньої схильності до захворювання в коледжі (вроджена, або природна)	0,81	0,72	0,54
Частота загальної захворюваності	1,8	1,79	1,5
Інтенсивність інклюзивного навантаження по захворюваності	0,012	0,013	0,010
Усереднений коефіцієнт захворюваності студентів	0,018	0,017	0,008
Коефіцієнт зменшення захворюваності	0,009 (1%)		
Кількість студентів коледжу (чол.)	453		
Середня вартість одного ліжко-дня (за останні три роки),(грн.)	33,27		
Середня кількість ліжко-днів (за останні три роки)	87,5		
Економія бюджетних витрат (грн.)	6890		

Висновки

Отже, враховуючи вищеназвану методику зекономлено біля 7 тис.грн коштів загального фонду кошторису закладу вищої освіти. Така ж гранична економія коштів може бути досягнута за рахунок статей підтримки фінансування на виховну, гурткову та фізкультурну реабілітацію, де має активно генерувати програма розвитку соціальної активності студентів коледжу.

Із врахуванням вищевказаних факторів максимальна економія коштів може бути на рівні 7%, що дорівнюватиме біля 50 тис.грн.

На викладацьку та наукову діяльність працівників та їх заробітну плату видатків не рекомендується зменшувати. Оскільки, крім основної роботи викладача в навчально–реабілітаційному ЗВО, викладач висловлює пропагування та підтримку ініціативних програм на формування світоглядних позицій, які сприяють зниженню захворюваності в коледжі.

Варто зазначити, що це лише один з можливих напрямків економії бюджетних коштів.

Не менша економія коштів оцінюється від позитивного впливу працівників ЗВО – психолога та соціального педагога на ситуацію у коледжі. Окрім того, покращення стану здоров'я та психологічного клімату в сім'ях стимулюватиме ширше залучення студентів до занять спортом, культурно–естетичного та професійного самовдосконалення як за рахунок бюджетних коштів, так і на платній основі, що стимулюватиме розвиток як загального так і спеціального фондів коледжу.

Варто також зазначити, що згадані оцінки отримано за умови достатньо значного зменшення захворюваності, близько 15%. Це доволі високий, але досяжний показник, враховуючи комплексний характер оздоровчих програм та значну активізацію діяльності самих індивідів для її досягнення. Однак у початковий період діяльності таких радикальних зрушень очікувати не варто. Тому також проведено додаткові дослідження з

метою аналізу можливостей стимулювання ЗВО, її розгортання при значно меншому впливі на показники захворюваності студентів коледжу.

Отже, навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут», як правонаступник «Подільського коледжу», надалі працюватиме

над впровадженням кращих підходів та вдосконаленням надання освітньо-наукових та реабілітаційних послуг для здобувачів освіти з інвалідністю, стоятиме на захисті прав та можливостей, робитиме значний внесок і докладатиме зусилля у розвиток сучасного інклюзивного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойчук Ю. Д., Бородина О. С., Микитюк О. М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2015. 117 с.
2. Кравцова А. О. Розвиток інклюзивної освіти в умовах ринкової економіки. Наукові праці. Економіка. Випуск 177. Том 189. Retrieved from: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/economy/2012/189-177-29.pdf>.
3. Фінансова звітність Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу. Retrieved from: <http://posek.km.ua/images/stories/doc/statut.pdf>.
4. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні. Донецьк: ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2005. 642 с.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. №548-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація" на 2018 рік». Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250213047>.

REFERENCES

1. Boychuk, Y. D., Borodina, O. S., & Mykytyuk, O. M. (2015). *Inklyuzivna kompetentnist maibutnjogo vchytelja osnov zdorovja: monografija* [Inclusive competence of the future teacher of the basis of health: a monograph]. Kharkiv: KhNPU them. GS Pansy. [in Ukrainian].
2. Kravtsova, A. O. (2012). *Rozvytok inklyuzivnoi osvity v umovah rynkovoї ekonomiky* [Development of inclusive education in a market economy]. [www.racurs.ua. Retrieved from: http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/economy/2012/189-177-29.pdf](http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/economy/2012/189-177-29.pdf). [in Ukrainian].
3. *Finansova zvitnist Podilskogo spetsialnogo navthalno-reabiltatsinogo sotsialno-ekonomithnogo koledgu* [Financial reporting of the Podilsky Special Educational and Rehabilitation Socio-Economic College]. [www.racurs.ua. Retrieved from http://posek.km.ua/images/stories/doc/statut.pdf](http://posek.km.ua/images/stories/doc/statut.pdf). [in Ukrainian].
4. Pasichnyk, Y. V. (2005). *Budjetnyi potentsial ekonomithnogo zrostantnja v Ukraini: monografija* [The budget potential of economic growth in Ukraine. Donetsk: South-East Ltd. [in Ukrainian].
5. *Rozporjadjennja Kabinetu Ministriv «Pro zatverdgennja planu zahodiv shodo realizatsii Natsionalnoi strategii z ozdorovtsoi ruhovoi aktuvnosti v Ukraini na period do 2025 «Ruhova aktyvnisti – zdorova natsija» na 2018 rik* [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 18, 2017 No.548-r "On Approval of the Plan of Measures for the Implementation of the National Strategy for Motor Reactivity in Ukraine until 2025" Motor Activity – a Healthy Lifestyle – a Healthy Nation "for 2018. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250213047>. [in Ukrainian].

Marian Tripak, Honored Worker of Education of Ukraine, PhD in Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Inclusive Economics, Cybernetics and Computer Science, Acting Rector of Kamyanets-Podilsky State Institute, Ukraine

Yaroslava Toporivska, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatiuk, Ukraine

OPTIMIZATION OF FINANCING OF STATE INCLUSIVE EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE CONDITIONS OF SOCIO-CULTURAL AND HEALTH REHABILITATION

Abstract

Introduction. The problem of inclusive education in the modern Ukrainian educational space is of particular importance given that the integration of people with special needs in the socio-cultural and socio-economic environment of socialization is extremely relevant today.

Purpose. The purpose of educational inclusion is to carry out a number of activities aimed at the search for socio-economic and financial-psychological mechanisms for the socialization of inclusive universities of nation-wide importance.

Results. The article provides a comprehensive systemic monitoring of socio-economic and financial-psychological inclusive socialization. The priority of inclusive socialization of the subject of a society with limited physical abilities in the economic system is determined. Represented economic model of socialization of inclusive universities of national importance.

Keywords: inclusive education; higher education; socialization; economic socialization; socio-economic; socialization of inclusive universities.

Cite as: Tripak, M., & Toporivska, Y. (2022). Optimization of financing of state inclusive educational institutions in the conditions of socio-cultural and health rehabilitation. *Economic analysis*, 32 (2), 183-193. DOI: 10.35774/econa2022.02.183